

ORDET · SPECIAL

Under denna vinjett bereder vi plats för längre, resonerande inlägg eller en samlad debatt på ett speciellt tema.

"Money makes the world go around" – det är ju så man brukar säga. På senare tid har världen dock snurrat långsammare. Det har gått grus i maskineriet, ett grus som kallas "finanskrisen". Fast om man får tro en av dagens skribenter i ämnet så finns det ingen sådan kris!

EKONOMI

Utan nytänkande kommer det att hända igen

►Ekonomer och politiker handlar med ryggmärgen när de försöker lösa finanskrisen. I stället för att identifiera grundproblemet i systemet attackerar man symptomen.

Att det ekonomiska systemet har allvarliga problem är nu tydligt för de flesta. Ett bra utformat system slår inte över från lugn till panik på en vecka! Så vad är egentligen felet?

Det grundläggande felet är att vi skapar pengar och finansiella värden genom skuldsättning! Felet uppstår varje gång en bank beviljar ett lån. I det ögonblicket skapas nämligen nya pengar och ny skuld. Det här sättet att skapa pengar kallar ekonomer för multiplikatoreffekten och den kan man läsa om i ekonomiska läroböcker. Det läroböckerna däremot inte tar upp är de ekologiska och sociala konsekvenserna av penningsskapandet.

Det andra felet är att den finansiella marknaden har tillåtit att spekulera med den skuldsättning som uppstår när pengarna skapades. Den allmänna debatten förmår nu bara att behandla denna andra del av problematiken. Ursprungsfelet, hur skulden skapas, är det få som uttalar sig om.

Hur fungerar då denna multiplikatoreffekt? Den uppstår på

Panik och kaos på börsen i Chicago. Ett återkommande scenario om vi inte ändrar i det finansiella systemet, anser skribenterna.

ARKIV:
M SPENCER GREEN/
AP 2001

grund av en lucka i lagen som ger banker möjlighet att dubbelbokföra människors inlånade pengar. De 100 kr som du när som helst kan hämta ut från ditt konto används samtidigt som täckning för att låna ut 100 kr till någon annan. Resultatet blir att varje nytt lån som en bank ger ut är nya pengar som tidigare inte fanns i samhället. Samma pengar kan dessutom sedan cirkulera vidare i systemet mellan banker och låntagare och föröka sig på samma sätt vid varje ny utlåning. De ursprungliga 100 kronorna kan marknaden efter en tid ha fördubblat flera gånger om.

Den skadliga effekten av det här är att samtidigt som det skapas en stor mängd pengar, så skapas det en minst lika stor skuldsättning eftersom någon

måste sätta sig i skuld för varje krona som skapas. Men inte nog med det, mängden skuld växer dessutom snabbare än mängden pengar. Det beror dels på att skulderna handlas med i andra hand, dels på att det är ränta på lånen. För långivaren och den finansiella marknaden är skulden en tillgång, ofta i form av värdepapper, som inte har någon fysisk begränsning för hur mycket den kan växa. Skuldsättningen blir därmed en börda för de skuldsatta, men en spekulativ tillgång för finansvärlden. Bublbor blir den logiska konsekvensen, liksom kollaps, lågkonjunkturer och mycket annat trassel.

När man förstår grundproblemet blir lösningen självklar och enkel. Ta bort bankernas möjlighet att skapa pengar genom

skuldsättning och ge ensamrätten för penningsskapandet till Riksbanken. Med rätt utformade direktiv skulle Riksbanken enkelt kunna ge ut den mängd pengar som samhället behöver för att få en balanserad ekonomi med kontrollerad inflationsnivå. Dessa pengar skulle även kunna sättas i cirkulation utan något krav på skuldsättning. Betänk för en kort sekund vilka oerhörda lättnader det här skulle innebära för samhällsekonomin.

Exakt den här typen av lösningar har existerat tidigare, bland annat under amerikanska inbördeskriget då Abraham Lincoln gav ut skuldfria pengar för att finansiera kriget. Abraham Lincoln sa så här om statlig penningutgivning: Privilegiet att skapa och ge ut pengar är inte bara den högsta statliga ensamrätten, utan är statsmaktens största kreativa möjlighet (...) Människorna kommer att få en valuta lika säker som deras egen statsmakt. Pengar kommer inte längre att vara mänsklighetens härskare, utan bli dess tjänare. Demokrati kommer att bli starkare än penningmakt.

För att lösa den ekonomiska krisen från grunden bör man börja med en reform av penningssystemet på följande sätt:

1. Riksbanken får ensamrätten

att skapa den mängd nya pengar som den anser är nödvändig för samhällsekonomin. Regeringen tillförs de nya pengarna och sätter dem i omlopp genom att spendera dem.

2. Det görs olagligt för andra än Riksbanken att skapa nya officiella pengar. Detta sker genom att bankerna inte längre får ta med inlåningen i balansräkningen. Därefter blir bankernas uppgift att fungera som mäklare mellan långivare och låntagare.

Med en lösning som denna lägger vi grunden till ett betydligt stabilare samhälle. Människor får anledning att känna trygghet inför politikens och ekonomins långsiktighet. Om vi inte åtgärdar grundproblemen så är det bara en tidsfråga innan vi är tillbaka i samma krisläge igen.

Nils Fagerberg

ekologisk ekonom och jägmästare

Kåre Olsson

fd ordf JAK medlemsbank

Eva Friman

programdirektör Cemus,

CSD Uppsala

Gustaf Delin

affärsutvecklare och jur kand

Bo Falk

jordbruksekolog

Björn Lindbergsson

teknologie lic

Per Larsson

Kh em

Det existerar inte någon finanskris!

►Det är ingen hejd på domedagsprofetierna numera. Larmen om finanskrisen blir allt fler, och gälla röster skriar om finanssektorns stundande kollaps. Den politiska korrektheten vinner nya triumfer, numera är det tydligen en väldig uppoffring att säga sanningen, att påtala det som vi alla har på känn:

Det existerar ingen kris på finansmarknaderna.

Åtminstone ingen som människor kan klandras för.

I själva verket utgör de svängningar som vi nu bevittnar, och som domedagspredikanterna så högljutt varnar för, ingenting annat än fullt naturliga variationer.

Vi kan lugnt fortsätta att investera i aktier och andra tillgångar, för i själva verket existerar det inga kursfall. De nedgångar som hävdas är naturligtvis fullständigt orimliga för om de existerade, hur kan man då förklara att det finns företag vars aktier ökar i värde?

Dessa riksbank, dessa konjunkturinstitut och internationella organisationer som nu varnar för den förestående krisen och påtalar det skriande behovet av att ställa banker och andra finansiella institutioner under statens kontroll, är inte dessa i själva verket politiska institutioner med en uttalad eller outtalad politisk

agenda? Vem är det egentligen som tjänar på oron och rädslan?

I själva verket är vi medborgare utsatta för ett skamlöst försök att i löndom utöka statens makt över samhällslivet. Var och en inser naturligtvis att själva tanken på att privata aktörer eller individer vore ens delvis ansvariga för krisen (om den existerade, vilket den alltså inte gör), är fullkomligt absurd.

Och på vad bygger då de undergångsprognoser som vi dagligen tvångsmatas med? Svaret är datormodeller! Den lågkonjunktur som det varnas för existerar endast på förstasigpåarnas hårdiskar och har ingenting över huvud taget med den verkliga situationen att göra.

Vi behöver inte mera statlig kontroll! Lyssna inte till skräckpropagandan! Låt er inte dupejas av detta stora svindleri! Avbryt inte avregleringen av de internationella finansmarknaderna, nu när vi äntligen börjar se följderna!

Eller hur var det nu?

För er som satte morgonkaffet i halsen när ni läste ovanstående,

de, som upplevde ovanstående som väl magstarkt världsfrånvänt, långsökt, kanske rentav som vansinne men också för er som höll med om vartenda ord, vill jag genast klargöra:

Ja, detta var ironi.

I själva verket var min avsikt att belysa det anmärkningsvärda i att knappast någon skulle våga förneka finanskrisens existens, medan det tycks stå var och en fritt att förneka klimatkrisen. Detta trots att många av de argument som dyker upp när någon är klimatskeptiker, faktiskt låter sig omformuleras även i termer av den finansiella hårdsmältan.

Avsikten var att visa hur vi alla faktiskt väljer vad vi skall tro på.

Hur kommer det sig att så många, som säger sig tvivla på klimatförändringarna, väljer att applicera sin skepticism på denna, och endast denna kris? Beror det på att det är bekvämt att välja att tro på finanskrisen eftersom det är omedelbart förestående? Vem orkar tro på en kris som drabbar först under kommande decennier, låt vara att svårigheten

terna då blir många gånger allvarligare än dagens finansiella problem?

Och varför vore det egentligen så absurt att förneka finanskrisen?

Beror det på att det numera är så djupt rotat i vårt samhälleliga psyke att betrakta världen i ekonomiska, snarare än fysiska termer? Har det gått så långt, att det som sker i den fysiska verkligheten blir till någonting opålitligt och osannolikt, någonting som ljusskygga forskare har hittat på? Medan ekonomi på något vis har blivit fredat område? Framför allt, har den ekonomiska världsbilden, genom sitt framhävande av individuell rationalitet, hämmat vår förmåga att ha ett sunt och moraliskt förhållningssätt till miljön omkring oss?

Det verkar i vilket fall som helst vara så, att knappast någon har insett själva möjligheten att förneka finanskrisen eller var det nu verkligen möjligt att förneka den?

Vad tror ni?

Claes Ek

SÅ DEBATTERAR DU

►Inlägg kan postas, faxas eller e-postas. Adresser och nummer finns vid Ordetvinjetten. Håll dig kort (max 300 ord). För "tummar" gäller cirka 40 ord. Redaktionen förbehåller sig rätten att stryka ner och koncentrera insändare. Underteckna med hela ditt namn och helst också med bostadsort.

Signatur får bara förekomma om särskilda skäl föreligger, men namn, adress och telefonnummer ska ändå bifogas, annars publiceras inte insändaren. Insända bidrag returneras inte. Vill du tala med redaktören? Ring 28 12 79 måndag 13-17, och on, to, fr 10-14.